

ORGANİK ÜRÜNLER DOĞAL MI? DEĞİL MI?

Organik ürünler modern tarım yöntemleriyle yetiştirilen ürünlerden daha doğal değildir. Bununla beraber, köyünden kopup evini, tarlasını terk edip şehirlere göç etmiş insanlardaki özellikle de “entel” takımındaki organik ya da doğa aşkının nedenlerini anlamakta yarar var.

Geçen ayki “Organik Tarım Nedir? Ne Değildir?” başlıklı yazımda, Organik Tarım Kanunu’ndaki yasal tanımından yola çıkarak organik ürünlerin aslında herkesin düşündüğünün aksine pek de doğal olmadığını, Organik Tarım Yönetmeliği’ne göre bir dizi inorganik ya da organik kimyasalların pestisit olarak kullanıldığını, hatta E serisi kimyasalların kullanımına da izin verildiğini anlatmış ve sonuçta “Eğer paranız çoksa ve ruhunuza iyi geliyorsa tabii ki organik yemeye devam ediniz. Ancak, organik gıdaların öyle düşündüğünüz gibi pek de doğal olmadığı, bunun yanında daha besleyici ya da daha sağlıklı olmadığı gerçeğini de aklınızdan çıkarmayınız.” demiştim.

Bu yazıda ise organik ürünlerin doğal olup olmadığını biraz daha irdedeceğiz. Önce doğal nedir? Ona bakalım: Doğada bulunan ya da doğa tarafından üretilen şeylere doğal denir. Yani, Japonya’da meydana gelen deprem ve tsunami doğaldır; ormandan topladığınız zehirli mantarlar doğaldır; bunların neden olduğu ölüm doğaldır. Ölüm doğaldır, zira doğadaki tüm canlılar doğar, büyür ve ölürler. Şeker hastalığı olan bir insanın insülin noksanlığından ölmesi doğaldır, ama insülin iğnesi doğal değildir. İnsanların enfeksiyon kaparak hastalanması doğaldır; ama antibiyotikler ile tedavi olması doğal değildir. Doğadaki tüm hayvanlar gibi insanlar için de çıplaklık doğaldır, giysi giymek ise doğal değildir. Erkeklerin sakallı olması doğaldır, tıraş olmak doğal değildir.

Çöpün kokması doğaldır. Bazı insanların canavar ruhlu olması, etrafındaki insanlara zarar vermesi doğaldır. Yani doğal olan her şey iyi, güzel ve zararsız olmak zorunda değildir. Yurdumuzda binlerce doğal bitki vardır, bunlardan ancak çok az bir kısmı yemeye uygundur, bir kısmı zehirlidir. Bu doğal ancak zehirli bitkileri yerseniz doğal olarak ölürsünüz. Kolunuzun kırılması doğaldır, ama kolunuzun doktor tarafından alçıya alınması doğal değildir. Bebeklerin beyinsiz ya da sakat doğmaları doğaldır; beyin tümörünü ameliyat ile aldirmek doğal değildir. Tuz doğaldır, ama bazıları için tuz zararlı hatta ölümcüldür. Et yemek doğaldır, ama eti pişirip yemek doğal değildir. Doğaüstü güçler doğal değildir, ama doğaüstü güçlere inanmak doğaldır; ruha iyi gelir. Okumak yazmak doğal değildir. Abdestiniz geldiği yerde "def-i tabii" yapmak doğaldır, ama uygar değildir. Uygarlığın kendisi doğal değildir. Hayvanların bir kısmında monogami doğaldır, ama çoğunda değildir. Aşık olmak, üremek doğaldır, ama evlilik doğal değildir.

Doğal olan nedir ne değildir örneklerini artırmak mümkün. Bununla beraber, ön yargılardan bağımsız düşündüğümüzde, doğadaki atomlardan oluşan moleküllerin ve bu moleküllerden oluşan tüm organizmaların ya da maddelerin doğal olduğunu görmeniz gerekir. Demek ki burada ayırım yapılması gereken, insan akli ve çabası ile ortaya konulmuş olanlar ile kendiliğinden ortaya çıkanlardır.

Adem ile Havva cennetten kovulduktan yani doğadan koptuktan sonra akıllarını kullanarak ateşi bulmuş, avcı-toplayıcı yaşamları sırasında dahi taşları yontarak aletler geliştirmiş, yavaş ekip biçmeye başlamış yani tarımsal üretime yerleşik düzene geçmişlerdir. Tüm bunlar insanın başından beri doğaya karşı bir mücadele içerisinde olduğunu, insanların akıllarını kullanarak yaşamlarını daha iyiye doğru götürme çabalarını gösteriyor.

Önceki yazımda belirttiğim gibi organik ürünler modern tarım yöntemleriyle yetiştirilen ürünlerden daha doğal değildir. Bununla beraber, köyünden kopup evini, tarlasını terk edip şehirlere göç etmiş insanlardaki özellikle de "entel" takımındaki organik ya da doğa aşkının nedenlerini anlamakta yarar var.

Bundan tahminen 10 bin yıl kadar önce insanlık tarım devrimini gerçekleştirdi. Ateşin bulunmasıyla karşılaştırıldığında, tarıma geçişi belki devrim değil de evrim ola-

rak tanımlamak daha uygun olacaktır. Avcı toplayıcı topluluklar, bizim Güneydoğu Anadolu'yu da içine alan Mezopotamya'nın verimli topraklarında tarıma başladılar; ilk yerleşim yerlerini kurdular, uygarlığın ilk adımlarını attılar. Artık bir aileyi beslemek için 1 km kare gibi çok geniş bir alana değil çok daha az bir alana ihtiyaç vardı. Bazıları ekip yetiştiriyor, biçtiklerini diğerleriyle paylaşıyordu. Dolayısı ile insanlar, diğer hayvanlardan farklılaşmaya başladılar. Artık herkes kendi gıdasını temin etmek için gün boyu yiyecek aramak, meyve toplayıp hayvan avlamak zorunda değildi, kimi ekip-biçmeye yararlı alet yapabiliyordu, kimi evleri tapınakları inşa edebilir, kimi asker olup bunları korur, kimi bu topluluğu yönetebilirdi! Kimi şiir yazıp resim yapabilir, kimileri uzayı uzaydaki yıldızları gözlemleyip bunları yorumlayabilirdi. Nasıl olsa bir grup tarlaları ekip biçiyor herkes için yeterince gıda sağlayabiliyordu. Evet, yeni bir uygarlık doğmuştu; tarım ve gıda üretimi de bu uygarlığın temeliydi. Ama bugün tükettiği gıdaları bakkaldan veya süpermarketten alan ya da karnı acıktıkça lokantaya gidip karnını doyuran günümüz insanları bunun ne kadar farkında? Şöyle bir incelediğimiz zaman, dünyanın bazı gelişmiş bölgelerinde 200 kişiden ancak 1 kişinin tarımla uğraşıp gıda ürettiğini, geriye kalan 199 kişinin de farklı işlerle uğraşıp hayatlarını kazandıklarını görüyoruz. Yani tek bir kişi 199 kişiyi besleyecek kadar gıda üretir hale gelmiş. Peki, bu nasıl olmuş? Rönesans'la birlikte bilimsel araştırmaya olan ilginin artması sadece kimya ve fizik alanlarında değil botanik, zooloji, entomoloji gibi tarım için önemli temel alanlarda da görülmeye başlamıştı. İnsanlar sırf yeni bitkiler toplamak için kıtalararası seyahatlere çıkıyor yeni keşfedilen ülkelerden bitkiler toplayıp botanik bahçeleri kuruyorlardı. Bu tip faaliyetler artık manastır ve kilise bahçelerinin sınırlarını aşmaya başlamış hemen her önemli şehirde botanik bahçeleri kurulmaya başlamıştı. Ziyaret ettiğim onlarca botanik bahçesi arasında, 1545'de Padova'da kurulan botanik bahçesi ile İngiltere'deki 250 yıllık Kew Gardens sanırım Batı'da bitki bilimine verilen önemin geçmişi açıklar.

Tabi ki burada, Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinden bahsetmeden geçemeyiz. Amerika'nın keşfedilmesi, gemiciliğin gelişmesi, yeni yerlerin bulunup sömürgeleştirilmesi beraberinde yeni bitki türlerinin de bulunarak Avrupa'ya taşınması beraberinde eski dünya bitki türleri-

nin de Amerika'ya götürülmesine yol açmıştır. Yabancı literatürde 'Columbian Exchange' denilen bu bitki alışverişi dünyada önemli sosyo-ekonomik gelişmelerin de temeli sayılabilir. Batılı emperyalist devletlerin yeni kıtayı, Afrika'yı ve Güneydoğu Asya'yı sömürgeleştirmeleri bu makalenin konusu değil. Ancak, patates, domates, kuru fasulye, mısır, balkabağı, dolmalık ve sivri biber, ayçiçeği gibi önemli tarım bitkileri Orta ve Güney Amerika orijinlidir. Dolayısı ile bizim 'yerli domates' tutkunlarımızın, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethedip insanlık tarihinde yeni bir çağ açtığı halde hayatında hiç domates ya da pilav üstü kuru fasulye yiyemeden bu dünyadan göçüp gittiğini bilmeleri gerekir. Söz domatesten açılmışken, çocukluğumuzda banadura (Adana-Hatay civarında domatese verilen isim) Mayıs sonu Haziran başı çıkan yazlık bir sebzeydi. Şimdiki gibi yılın her ayı domates, biber, patlıcan olmazdı. Zaten domatesin Türkiye'ye gelişi de 1900'lü yılların başında Fransa ardından Suriye üzerinden olmuştur; gelen çeşit de muhtemelen Marmande'dir. Başka bir ifadeyle, Eski Dünya ile Yeni Dünya arasındaki bitki gen kaynaklarının değişimi, özellikle 17. yüzyıldan itibaren tarımsal üretim faaliyet-

lerini ve yemek kültürlerini de önemli ölçüde değiştirmiştir. Darwin'in 'Türlerin Kökeni' adlı eseri herkes tarafından okunmamışsa bile bilinir. Evrim teorisi de o gün bugündür tartışılıyor. Ama tarımcılar özellikle de bitki ıslahçısı ve genetikçiler için ufuk açan diğer bir eseri vardır ki bu bizde kimse bilmez. Evcilleştirilmiş bitki ve hayvanlardaki değişimi anlatan 1868 tarihli 'The Variation of Animals and Plants Under Domestication' kitabı bahçe bitkileri ıslahında çığır açmış olan Luther Burbank'i (McDonalds'da satılan patatesi ve halen yediğimiz birçok sebze ve yarma şeftali gibi meyve çeşidini geliştiren ıslahçı) olduğu kadar genetiğin babası sayılan Mendel'i de derinden etkilemiştir.

Kısacası, insanoğlu yaklaşık 10 bin yıl önce kendi etrafında yetişen bitki türleri arasında en uygun olanları seçip evcilleştirmeye başlamış, bunları gözlemleyip nasıl daha elverişli ve daha verimli hale getireceğini araştırmıştır. Gerek botanik gerekse genetik bilimindeki gelişmeler ve bilgi birikimi bu süreci hızlandırmıştır. Örneğin Amasya elması kendi haline bırakıldığında, yani doğal olarak kendiliğinden yayılan tohumlarıyla çoğaldığında yeni ağaçların hepsi birbirinden farklı olur; aynı Amasya elmasını elde

etmeniz pek mümkün olmaz. Theophrastus'un eserlerinden, insanların en az antik Yunan'dan beri olumlu özellikleri olan bitkileri seçip klonladığını görüyoruz. Bizim teknoloji karşıtları klonlama deyimini pek sevmeseler de dağdaki ahlat ağacına armut aşılacak ya da kendi gelen elma ağacı (çöğür) üzerine Amasya elması aşılacak veya klonlamak insanın doğa üzerindeki müdahalesinin binlerce yıldır devam ettiğinin en somut örneklerinden birisidir. Aşı kirazının da yabancı kirazlara göre iri olması, seçilen kirazlardan alınan aşı gözlerinin, aşı ustaları tarafından yabancı kirazlar üzerine göz veya kalem aşısı yapılarak çoğaltılması ile elde edilir.

Bu örneklerden de yediğimiz çoğu meyve ve sebzenin binlerce yıldır insanlar tarafından değiştirilip geliştirildiğini görebiliyorsunuzdur umarım. Daha önceki tarlasera sayılarından birinde çıkan " Amatör Tarımcılar Kültü" başlıklı yazıda da artan dünya nüfusunu beslemede "Yeşil Dev-

rim" olarak adlandırılan yeni tarım tekniklerinin önemli katkıları olduğu anlatılmıştı. Ne var ki, 'Yeşil Devrim' bir taraftan üretim artışı sağlarken, öte taraftan aşırı kimyasal girdi kullanımı nedeniyle önemli çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bunun

sonucu, çevreye duyarlı sürdürülebilir tarım tekniklerinin kullanımı kaçınılmaz olmuştur.

Bu arada, siz okuyucuların bazı günümüz gerçeklerini görmelerini arzu ediyorum. Evet, insanların nüfusu 15 milyona dayanmış İstanbul gibi bir metropolde yaşamının oluşturduğu baskı belki de romantik duygularla kırsal yaşama, organik tarıma özlem duymaları doğaldır. Ama biz burada belli bir refah düzeyini yakalamış yaşarken, tarlada bahçede birilerinin bizim için doğal ürünler yetiştirmelerini beklemek ve daha da önemlisi bunca nüfusu doğal ürünlerle doyurabilmeleri gerçekçi değildir. Bunun nedenlerini önümüzdeki sayıda anlatacağım.

Özetle, bugün büyük şehirlerde oturanların şu veya bu nedenle organik ya da doğal ürünlere duymuş oldukları özlem ve bunun yarattığı talep, bazı girişimci ruhların oluşan bu pazar talebine yönelik 'organik' ya da 'doğal' ürün markalarını akıllıca kullanmalarına yol açmıştır. Yani organik ürünler ne gerçek anlamda doğal ne de hiçbir kimyasal girdi kullanılmadan üretilmiş ürünlerdir. Organik ürünler, tüm dünyada kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş bir dizi kimyasalın kullanımıyla ve belli standartlara göre üretilmiş ürünlerdir.